

O'ZBEKISTONNING MARKAZIY OSIYO BILAN MUNOSABATLARI (1991–2025 YILLAR)

IBROHIMOVA SAODAT XOJIAKBAROVNA

MILLAT UMIDI UNIVERSITETI, BIZNES BOSHQARUV FAKULTETI

ANOTATSIYA

O'zbekiston Respublikasi 1991 yilda mustaqillikka erishganidan so'ng, tashqi siyosatini mustaqil yo'nalishda shakllantirishga kirishdi. Mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab mamlakat uchun eng muhim yo'nalishlardan biri Markaziy Osiyo davlatlari bilan o'zaro aloqalarni yo'lga qo'yish bo'ldi. Bu mintaqa O'zbekiston uchun tarixiy, iqtisodiy, madaniy va strategik jihatdan eng yaqin hudud hisoblanadi.

O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan munosabatlari 1991–2025 yillar davomida turli bosqichlardan o'tgan bo'lib, ularning barchasi tinchlik, barqarorlik va o'zaro manfaatli hamkorlik tamoyillariga asoslangan. Shu davrda mamlakat o'zining mustaqil tashqi siyosat konsepsiyasini shakllantirib, qo'shni davlatlar bilan strategik hamkorlikni chuqurlashtirish yo'lida muhim qadamlar tashladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, Markaziy Osiyo, tashqi siyosat, diplomatik aloqalar, iqtisodiy integratsiya, mintaqaviy hamkorlik, xavfsizlik, transport loyihalar, madaniy aloqalar

KIRISH

1. Mustaqillikning dastlabki yillari (1991–2000)

O'zbekiston mustaqillikni qo'lga kiritgan ilk yillarda mintaqada siyosiy

beqarorlik hukm surayotgan edi. Shu sababli mamlakat eng avvalo o'z xavfsizligi va chegaralarining daxlsizligini ta'minlashga e'tibor qaratdi. 1992 yilda O'zbekiston Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston va Turkmaniston bilan diplomatik munosabatlar o'rnatdi.

1994 yilda O'zbekiston, Qozog'iston va Qirg'iziston o'rtasida "Markaziy Osiyo hamkorlik tashkiloti" tuzildi. Ushbu tashkilot mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani kuchaytirish, savdo aloqalarini rivojlantirish va transport tizimini yaxshilashni maqsad qilgan edi. Keyinchalik Tojikiston ham ushbu tashkilotga qo'shildi. Ammo iqtisodiy inqirozlar va siyosiy qarama-qarshiliklar sabab bu tashkilot faoliyati uzoq davom etmadi.

O'zbekiston Tojikistondagi fuqarolar urushi davrida mintaqada tinchlikni saqlash tarafdori bo'lib, vositachilik faoliyatini olib bordi. Shuningdek, 1997 yilda "Markaziy Osiyo tinchlik va barqarorlik deklaratsiyasi" imzolandi. Bu hujjat mintaqada tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash yo'lidagi muhim qadam bo'ldi.

2. Barqarorlik va ehtiyotkorlik davri (2000–2016)
2000-yillarga kelib O'zbekiston tashqi siyosatda barqarorlikni saqlash va iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishga e'tibor qaratdi. Bu davrda mintaqaviy munosabatlar asosan iqtisodiyot, energetika va xavfsizlik masalalariga qaratildi.

Qozog'iston bilan strategik sheriklik chuqurlashdi, qo'shma loyihalar amalga oshirildi. Qirg'iziston bilan suv-energetika masalalari dolzarb bo'lib, tomonlar o'zaro manfaatlarni inobatga olgan holda murosali yondashuvni yo'lga qo'yishdi. Tojikiston bilan Rog'un GES bo'yicha kelishmovchiliklarga qaramay, madaniy va iqtisodiy aloqalar davom etdi.

O'zbekiston Turkmaniston bilan neytral siyosat asosida tinch va barqaror munosabatlarni saqlab qoldi. Gaz savdosi va transport sohasida hamkorlik

mustahkamlandi. Shu yillarda O'zbekiston MDH, SHHT va boshqa xalqaro tashkilotlar doirasida Markaziy Osiyo davlatlari bilan hamkorlikni rivojlantirishni davom ettirdi.

3. Yangi ochiqlik davri (2016–2025)
2016 yilda Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan boshlangan ochiqlik siyosati O'zbekiston tashqi aloqalarida tub o'zgarishlar yasadi. Mintaqaviy diplomatiyada do'stona munosabatlarni kuchaytirish, o'zaro ishonchni tiklash va chegara masalalarini hal etish bosh maqsad bo'ldi.

Qirg'iziston bilan chegara kelishmovchiliklari hal qilinib, savdo hajmi bir necha baravar oshdi. Tojikiston bilan vizasiz rejim joriy etildi va aviaqatnovlar qayta tiklandi. Qozog'iston bilan 2021 yilda "O'zbekiston–Qozog'iston strategik alyansi" tuzildi. Bu hujjat sanoat, transport, energetika va ta'lim sohalarida hamkorlikni kengaytirdi.

Turkmaniston bilan gaz, transport va logistika sohasidagi hamkorlik faollashdi. 2018 yilda Toshkentda Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining birinchi maslahat uchrashuvi bo'lib o'tdi. Bu mintaqaviy birdamlik siyosatining yangi bosqichini boshlab berdi.

4. Iqtisodiy integratsiya va transport loyihalari
2016–2025 yillar oralig'ida O'zbekiston Markaziy Osiyoda iqtisodiy integratsiyaning faol ishtirokchisiga aylandi. Mintaqaviy savdo hajmi keskin oshdi, transport yo'laklari kengaydi. "Toshkent–Andijon–O'sh–Irkeshtom–Qashqar" avtomobil yo'li, "Tirmiz–Mozori Sharif–Kobul–Peshovar" temir yo'li loyihalari O'zbekistonni Janubiy Osiyo bilan bog'ladi.

Energetika sohasida O'zbekiston–Tojikiston elektr tarmog'i qayta tiklandi. Bu mintaqa energetik mustaqilligini mustahkamlashga xizmat qildi. Shuningdek,

suv resurslarini birgalikda boshqarish va energiya almashinuvi masalalari bo'yicha ham mintaqaviy muvofiqlik oshdi.

5. Madaniy va gumanitar hamkorlik O'zbekiston va Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi madaniy aloqalar so'nggi yillarda yanada rivojlandi. Har yili o'tkaziladigan "Markaziy Osiyo madaniyat haftaligi" va "Do'stlik festivali" xalqlar o'rtasidagi do'stlikni mustahkamlamoqda. Talabalar almashinuvi va qo'shma ta'lim dasturlari soni oshdi.

6. Xalqaro tashkilotlardagi mintaqaviy faollik O'zbekiston BMT, SHHT, MDH va IHT doirasida Markaziy Osiyo manfaatlarini himoya qiluvchi faol ishtirokchiga aylandi. O'zbekistonning "Orolbo'yi mintaqasi uchun BMTning ekologik platformasi" tashabbusi xalqaro e'tirofga sazovor bo'ldi.

7. 2025 yil natijalari va istiqbol 2025 yilga kelib O'zbekistonning Markaziy Osiyo bilan aloqalari yangi bosqichga chiqdi. Mintaqaviy savdo hajmi ikki baravar oshdi, transport aloqalari yaxshilandi, ishonch muhiti kuchaydi. Bugun Markaziy Osiyo dunyoda barqaror va hamkorlikka asoslangan mintaqa sifatida tanilmoqda.

Xulosa

O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan munosabatlari 1991–2025 yillar davomida bosqichma-bosqich rivojlandi. Mustaqillikning ilk yillarida diplomatik asoslar yaratildi, 2000-yillarda barqarorlikka erishildi, 2016-yildan boshlab esa ochiqlik va mintaqaviy hamkorlik siyosati ustuvor yo'nalishga aylandi. Bugungi kunda O'zbekiston mintaqada tinchlik, barqarorlik va taraqqiyotning muhim kafolati sifatida e'tirof etilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi rasmiy sayti — www.mfa.uz
2. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekistonning tashqi siyosati va mintaqaviy hamkorlik masalalari bo'yicha nutqlari (2016–2024 yillar).
3. BMT rasmiy hujjatlari: Orolbo'yi mintaqasi bo'yicha rezolyutsiyalar (2018–2023).
4. “Markaziy Osiyo hamkorlik tashkiloti” arxiv hujjatlari, 1994–2005 yillar.
5. Qozog'iston va O'zbekiston o'rtasidagi strategik sheriklik to'g'risidagi bitimlar to'plami (2017–2023).
6. Tojikiston Respublikasi tashqi ishlar vazirligi arxivi — www.mfa.tj
7. Karimov I.A. “O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari.” — Toshkent: O'zbekiston, 1997.
8. Tursunov A. “Markaziy Osiyo davlatlari o'rtasidagi iqtisodiy integratsiya jarayonlari.” — Toshkent davlat universiteti, 2021.
9. “Markaziy Osiyo iqtisodiy forumi materiallari.” — Toshkent, 2023.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti — www.president.uz

